

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı:1970/57

Karar Sayısı:1971/33

Karar Günü:23/3/1971

Resmi Gazete tarih/sayı:6.8.1971/13918

İptal dâvasını açan : Millet Meclisinin seksen üyesi.

İptal dâvasının konusu : Millet Meclisinin 13/7/1970 günlü, 126. ve 20/7/1970 günlü, 131. ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin 15/7/1970 günlü, 18. ve 22/7/1970 günlü, 19. birleşimlerinde alınan üç kararın İçtüzük düzenlemesi niteliğinde olduğu ve Anayasa'nın 8., 84., 85. ve 90. maddelerine aykırı bulunduğu ileri sürülmüş; yine Anayasa'nın 147., 149. ve 150. maddelerine dayanılarak iptalleri istenilmiştir.

140 sayılı Kanunun 1. maddesinde, "Yasama Meclislerinin dış münasebetlerinin düzenlenmesi" hakkındaki 16/1/1964 günlü, 378 sayılı Kanunun 1. maddesinin ikinci fıkrasında, "Kamu İktisadî Teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince Denetlenmesinin Düzenlenmesi" hakkındaki 12/5/1964 günlü, 468 sayılı Kanunun 1. maddesinde "Uzun Vadeli Planın Yürürlüğe Konması ve Bütünlüğünün Korunması" hakkındaki 16/10/1960 günlü, 77 sayılı Kanunun 2. maddesinde yer almış ve bütün bu hükümler Yasama Meclislerinin Anayasa'nın 85. maddesinin ikinci fıkrasının nasıl yorumlandığını göstermekte bulunmuştur. Dokuz yıl sonra uygulamaya başka bir yön verilmektedir.

Yeni uygulamanın gerekçesi Anayasa'nın 84. ve 85 inci maddelerinde parti guruplarından söz edildiği ve bağımsızlardan söz edilmediği; Anayasa bağımsızlara yer vermek isteyince, 94. maddede olduğu gibi, bunu açıkça belirttiği iddiasına dayandırılmıştır.

Anayasa'nın 84. ve 85. maddelerinde siyasî parti guruplarından söz edildiği ve bunlara öncelik tanındığı doğrudur. Ancak o maddelerde bağımsızların Meclislerin faaliyetlerine katılmalarını yasaklayan bir hüküm de yoktur, iddianın tersine Anayasa çeşitli maddelerde bağımsızlara yer vermiş; üstelik kimi durumlarda bağımsızları ve genellikle Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerini siyasî parti guruplarından üstün tutmuştur. (Anayasa : madde 109, 81, 155, 149). Anayasa'da bağımsızlık yasaklanmış olsaydı bir partiden çekilmiş üyenin Meclisten de çekilmesi öngörülür ve seçim kanunlarında bağımsızların seçilmelerini sağlayan hükümler yer almazdı. Ayrıca 12/5/1964 günlü 468 sayılı, 16/1/1964 günlü 378 sayılı; 26/12/1962 günlü, 140 sayılı Kanunların 1. maddelerinde "siyasî parti grubu mensubu olmayanlar" deyiimiyle bağımsızlara yer verilmiş olduğu görülmektedir.

Şimdi ise bağımsızların Meclislerin faaliyetlerinden uzaklaştırılması yoluna gidilmektedir. Bu, başlı başına Anayasa'ya aykırı bir durumdur.

C) Millet Meclisi Başkanlık Divanında oran değişikliği nedeniyle artırılan ve C. H. P. ye verilen yerin Divan Kâtipliği değil Başkanvekilliği olması gerektiği konusu :

Millet Meclisinin 20/7/1970 günlü 131. birleşiminde Millet Meclisi Başkanlık Divanının yeni orana uydurulması için on üçten on dörde çıkarılan üye sayısından artan bir üyelik "kâtip" lik olarak Cumhuriyet Halk Partisine tahsis edilmiştir. Bu karar da Anayasa'nın 84. ve 85. maddelerine aykırıdır. Esasen birinci toplantı yılı başında Millet Meclisinin üçüncü döneminin 1 Kasım 1969 günlü ikinci birleşiminde alınan ve C. H. P. ne tek başkanvekilliği verilmesi yolundaki kararın iptali istemiyle 28/1/1970 gününde Anayasa Mahkemesine açılan dâva da derdest bulunmaktadır.

Esas Sayısı:1970/57
Karar Sayısı:1971/33

Anayasa'nın 84. ve 85. maddeleri tüm olarak incelendikte görülür ki Başkanlık Divanı üyeliklerinin sadece sayı üzerinden değil görevlerin önemine ve etkisine göre değerlendirilerek siyasî partilerin güçleri oranında dağıtılması gereklidir. Anayasa Mahkemesinin 27/2/1968 günlü, 1967/6-1968/9 sayılı kararı da bu yoldadır.

C. H. P. 1 Kasım 1969 da iki başkanvekilliği istemekte idi. 1 Kasma 1968 dağıtımında Güven Partisine 34 üyeye karşılık bir başkanvekilliği verilmişti. C. H. P. ise 91 milletvekilliği karşılığında bir başkanvekilliğine sahip bulunuyordu. Şimdi ise 144 milletvekilliğine karşılık elinde yine bir başkanvekilliği vardır. Durum Anayasa'nın 84. ve 85. maddelerine aykırıdır.

Ç) T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık Komisyonlarında bağımsızlara yer verilmemesi konusu :

T. B. M. M. birleşik toplantısının 15/7/1970 günlü 18. ve 22/7/1970 günlü 19. birleşimlerinde oranların tespitinde tamsayı yerine siyasî partiler üyeleri toplamının nazara alınması, komisyon üyeliğinin sekizden ona çıkarılması ve komisyona bağımsızların alınmaması yolunda verilen kararlar yukarıda (B bölümü) gösterilen gerekçelerle Anayasa'ya aykırı olmakla birlikte bir yasama görevi değil bir adalet işini yerine getiren soruşturma hazırlık komisyonunda bağımsızlara yer verilmemesi ayrıca Anayasa'nın 90. maddesi esasları ile de çelişmektedir.

II Metinler :

1- İptali istenen kararlar :

a) Millet Meclisinin 13/7/1970 günlü 126. birleşiminde kabul edilen karar :

" Bu oranların tespitinde siyasî parti gruplarının birbirine karşı kuvvet ölçüsü tayin edilmek maksadiyle siyasî parti grupları üye sayılarının toplam rakamı - Bütçe ve Plân Komisyonu ile 140-sayılı... Kanun ve 468 sayılı Kanun ve 378 sayılı Kanun hariç - oran hesabına esas tutulur."

(Millet Meclisi Tutanak Dergisi - Dönem 3, Cilt 8, Toplantı 1 -126 ncı birleşim - 13/7/1970 sayfa 374)

b) Millet Meclisinin 20/7/1970 günlü, 131. birleşiminde kabul edilen karar:

Daha önce sayısı on üçten on dörde çıkarılan Başkanlık Divanı üyeliğinde Ondördüncü sandalyenin Divan Kâtipliği olarak saptanmasına ilişkindir.

(Millet Meclisi Tutanak Dergisi - Dönem 3, Cilt 8, Toplantı 1-131. Birleşim - 20/7/1970 sayfa 596)

c) Türkiye Büyük Millet Meclisinin 15/7/1970 günlü, 18. birleşiminde görüşülen ve oylanması 22/7/1970 günlü, 19. birleşiminde tamamlanan karar :

Türkiye Büyük Millet Meclisi soruşturma hazırlık komisyonlarına siyasî parti gruplarının güçleri ölçüsündeki değişikliğin yansıtılması dolayısıyla yapılacak oran tespitinde siyasî parti gruplarının üye sayılarının toplam rakamının oran hesabına esas tutulmasına ve soruşturma hazırlık komisyonları üye sayısının sekizden ona çıkarılmasına ilişkindir.

(T. B. M. M. tutanak Dergisi - Cilt 1, toplantı 9- 18. Birleşim -15/7/ 1970 Sayfa 321/342 ve 19. birleşim - 22/7/1970 sayfa 348)

2- Davacının dayandığı Anayasa hükümleri:

Esas Sayısı:1970/57
Karar Sayısı:1971/33

Anayasa'ya aykırılık iddiasını ve iptal istemini desteklemek üzere davacının ileri sürdüğü Anayasa maddeleri aşağıda gösterilmiştir:

"Madde 8- Kanunlar Anayasa'ya aykırı olamaz.

Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını idare makamlarını ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır."

"Madde 84- Meclislerin Başkanlık divanları, o meclisteki siyasî parti gruplarının kuvvetleri ölçüsünde Divana katılmalarını sağlayacak şekilde kurulur.

Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu Başkanları, kendi meclislerince üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ve gizli oy ile ikişer yıl için seçilirler; ilk iki oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, salt çoğunlukla yetinilir. Meclis Başkanlıkları için Meclisteki siyasî parti grupları aday gösteremezler.

Başkanlar ve başkan vekilleri, üyesi buldukları siyasî partilerin veya siyasî parti gruplarının Türkiye Büyük Millet Meclisinin içinde veya dışındaki faaliyetlerine ve görevlerinin yerine getirilmesini gerektiren haller dışında, Meclis tartışmalarına katılmazlar; başkan oy kullanamaz.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin birleşik toplantılarında Başkanlık Divanı, Millet Meclisi Başkanlık Divanıdır."

"Madde 85- Türkiye Büyük Millet Meclisi ve meclisler, çalışmalarını, kendi yaptıkları içtüzüklerin hükümlerine göre yürütürler.

İçtüzük hükümleri, siyasî parti gruplarının, meclislerin bütün faaliyetlerini kuvvetleri oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenlenir. Siyasî parti grupları en az on üyeden meydana gelir.

Meclisler kendi kolluk işlerini başkanları eliyle düzenler ve yürütürler,"

"Madde 90- Başbakan veya bakanlar hakkında yapılacak soruşturma istemleri, Türkiye Büyük Millet Meclisinin birleşik toplantısında görüşülür ve karara bağlanır.

Soruşturma, her iki meclisten eşit sayıda seçilecek üyelerden kurulu komisyonca yürütülür.

Yüce Dîvana sevk hususundaki karar birleşik toplantıda verilir.

Meclislerdeki siyasî parti gruplarında, Meclis soruşturması ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz."

III- İlk inceleme:

Anayasa Mahkemesi içtüzüğünün 15. maddesi uyarınca 26/11/1970 gününde Lûtfi Ömerbaş, Celâlettin Kuralmen, Hakkı Ketenoğlu, Fazıl Uluocak, Avni Givda, Nuri Ülgenalp, Şahap Arıç, İhsan Ecemiş, Recai Seçkin, Ahmet Akar, Halit Zarbun, Kani Vrana, Muhittin Gürün, Şevket Müftügil ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun katılmalarıyla yapılan ilk inceleme toplantısında; dâva konusu kararlardan Millet Meclisinin 20/7/ 1970 günlü, 131. birleşiminde verilmiş olanının dosyada bulunmadığı anlaşıldığından onanlı bir örneğinin Millet Meclisi Başkanlığından getirtilmesine ve işin, eksik tamamlandıktan sonra Başkanlıkça belirlenecek bir günde incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

Esas Sayısı:1970/57
Karar Sayısı:1971/33

Eksiğin tamamlanması üzerine 24/12/1970 gününde Hakkı Ketenoğlu, Lûtfi Ömerbaş, Celâlettin Kuralmen, Fazıl Uluocak, Sait Koçak,

Avni Givda, Nuri Ülgenalp, İhsan Ecemiş, Recai Seçkin, Ahmet Akar, Halit Zarbun, Kani Vrana, Muhittin Gürün, Şevket Müftügil ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun katılmalarıyla yapılan ikinci ilk inceleme toplantısında:

Dâva dilekçesinin 24/9/-970 gününde Anayasa Mahkemesi Genel Sekreterliğince kaleme havale edildiği; 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Yasanın 26. maddesine göre dâvanın bu tarihte açılmış sayılması gerektiği ve süresi içinde olduğu; dâva dilekçesinin seksen milletvekilince imzalandığı ve dilekçede seçim bölgeleri, isim ve soyadları yazılı kimselerin halen bu bölgelerin milletvekilleri olduklarının T. B. M. M. Zatişleri ve Evrak Müdürlüğünce 23/9/1970 gününde onandığı; dâvayı açanların toplamının Millet Meclisinin, Anayasa'nın 67. maddesine göre, üye tamsayısının altıda birinin üstünde olduğu; dâva dilekçesinde 44 sayılı Kanunun 25. maddesinin son fıkrası uyarınca İstanbul Milletvekili Reşit Ülker'in kendisine tebligat yapılacak üye olarak gösterildiği anlaşılmış ve dâvaya bakılıp bakılamayacağına saptanabilmesi için dâva konusu kararların niteliği üzerinde durulmuştur.

Yukarıda metinler bölümünde (II/1) belirtildiği üzere Millet Meclisi kararlarından birincisi siyasi parti gruplarının güçleri ölçüsü saptanırken oran hesabına neyin esas tutulacağına; kararların ikincisi daha önce sayısı onüçten ondörde çıkarılan Başkanlık Divanı üyeliğinde ondördüncü yerin Divan Kâtipliği olarak belirlenmesine; Türkiye Büyük Millet Meclisi birleşik toplantısı kararı ise soruşturma hazırlık komisyonlarına siyasî parti gruplarının güçleri ölçüsündeki değişikliğin yansıtılması ile ilgili saptamada oran hesabının hangi esasa göre yapılacağına ve soruşturma hazırlık komisyonları üye sayısının sekizden ona çıkarılmasına ilişkindir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın hükümleri arasında Türkiye Büyük Millet Meclisinin ve meclislerin çalışmalarını kendi yaptıkları içtüzüklerin hükümlerine göre yürütmeleri ve İçtüzük hükümlerinin siyasî parti gruplarının meclislerin bütün faaliyetlerine kuvvetleri oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenlenmesi ilkeleri de yer almaktadır (Madde 85).

Anayasa, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve meclisler içtüzükleri hükümlerinin siyasî parti gruplarının meclislerin bütün faaliyetlerine kuvvetleri oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenlenmesini buyurduğuna göre bu oranların hangi esasa göre hesaplanacağına saptanmasının bir içtüzük konusu olduğunda kuşku yoktur.

Öte yandan bir Meclisin Başkanlık Divanının kuruluşunu ve iş görüşünü o meclisin çalışma alanı dışında, Meclis faaliyetlerinden ayrı nitelikte bir düzen olarak düşünmeğe olanak yoktur. Başkanlık Divanının kuruluşu ve işleyişi Divanın Meclisin çalışmalarını yönetmesi dolayısıyla. Meclis faaliyetlerinin en başında gelir. Böyle olduğu içinde Başkanlık Divanına ilişkin sorunların çözüm yeri içtüzük ve divanın bağlı olacağı düzenin saptanması bir içtüzük konusudur. Nitekim Anayasa'nın geçici 3. maddesinde yeni Anayasa'ya göre kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisinin, Millet Meclisinin ve Cumhuriyet Senatosunun toplantı ve çalışmaları için, kendi içtüzükleri yapıncaya dek hükümlerinin uygulanacağı belirtilen ve o nedenle de yeni içtüzüğü hâla yapılmadığından Millet Meclisi toplantı ve çalışmalarında uygulanan Türkiye Büyük Millet Meclisinin 27 Ekim 1957 tarihinden önceki İçtüzüğünde de Başkanlık Divanının kuruluşuna, seçilişine ve görevlerine ilişkin maddeler vardır. (Madde 3 - 7 ve 198-211) Millet Meclisi Başkanlık Divanının 14. üyeliğini saptayan kararın yalnızca içtüzük kapsamına girebilen bir konuyu düzenlediği ve uygulanmakta olan içtüzüğün konuya ilişkin hükmüm" değişiklik getirdiği ortadadır.

Anayasa'nın 90. maddesinde yer alan Meclis soruşturması Türkiye Büyük Millet Meclisinin önemli faaliyetlerinden birini oluşturur ve bu faaliyetin de içtüzük hükümlerine göre yürütülmesi

Esas Sayısı:1970/57
Karar Sayısı:1971/33

gerekir. Nitekim 17/2/1965 günlü Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı İçtüzüğü'nün üçüncü kısmı (Madde 12-22) bu konuya ayrılmıştır. Sözü geçen İçtüzüğü'nün 14. maddesi Türkiye Büyük Millet Meclisi Soruşturma Hazırlık Komisyonunun kuruluşunu, iş görüşünü ve yetkilerini düzenlemektedir. 14. madde hükümlerine göre komisyon üyelerinin yarısı Cumhuriyet Senatosu üyesi yarısı da milletvekili olmak üzere altı Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesinden kurulur. Komisyonun üye sayısını ona çıkararak dâva konusu Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı kararının 14. maddeyi değiştirdiğinde ve böylece İçtüzük değişikliği ile varılabilecek bir sonucun bu kararın alınması yolu ile sağlandığında kuşku yoktur.

Dâva konusu üç kararın konu, erek ve sonuç bakımından birer içtüzük sorununu düzenlediğini ve bu yönden de İçtüzük hükümleri niteliğinde bulunduğunu böylece belirttikten sonra kararların alınmasında, içtüzüklerin değiştirilmesine ilişkin usule uyulmamış bulunulmasının bu niteliğe bir etkisi olup olamayacağı üzerinde kısaca durulması gerekir.

Anayasa, Yasama Meclisleri içtüzüklerinin yapılması ve değiştirilmesi için belirli bir yol koymuş değildir. Buna karşılık 27 Ekim 1957 tarihinden önce yürürlükte bulunan ve Millet Meclisi toplantı ve çalışmalarında uygulanı gelen Türkiye Büyük Millet Meclisi içtüzüğü'nün 232. maddesinde İçtüzüğü'nün değiştirilmesine, bir yahut daha çok maddesinin yürürlükten kaldırılmasına veya buna bir veya daha çok madde eklenmesine ilişkin tekliflerin önce Anayasa Komisyonunda inceleneceği ve sonra kanunların görüşülmesi usulüne göre Mecliste görüşülüp sonuçlandırılacağı ancak konu üzerinde tek görüşme yapılacağı ve kararın kanunlar gibi ilâna tabi olmadığı yazılıdır.

17/2/1965 günlü Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı içtüzüğü'nün "İçtüzüğü'nün değiştirilmesi" yan başlığın taşıyan 29. maddesine göre ise "bu içtüzüğü'nün değiştirilmesi, hükümlerinin kaldırılması ve bu içtüzüğe hüküm eklenmesi hakkındaki teklifler, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerince Birleşik Toplantı Başkanlığına verilir. Bu teklifler Türkiye Büyük Millet Meclisi içtüzük Geçici Karma Komisyonunda görüşülür. Komisyonun raporu, Birleşik Toplantı Genel Kurulunda görüşülür ve karara bağlanır. Bu görüşme sırasında, içtüzük tekliflerinin görüşülmesine dair Millet Meclisi içtüzüğü'nde yer alan hükümler uygulanır."

İptali istenen kararlarda yukarıda açıklanan iki içtüzük maddesine uyulmamış olmakla birlikte kararların çözdüğü konuların, alınmalarındaki ereğin ve gördükleri işin açık ve kesin delâleti karşısında biçim, eksikliğin bu yasama belgelerini nitelendirmede etkisi olabileceği düşünülemez. Kararların ve onların dayanıklığını ettiği uygulamaların, yukarıda değinildiği üzere, içtüzüklerin konu ile ilgili hükümlerini değiştirdiğinde kuşku yoktur ve şu durum dahi bunlara içtüzük hükmü niteliğini kazandırmaya yeterlidir. Kaldı ki tersine bir görüşün çeşitli içtüzük konularının tek tek kararlarla hükme bağlanması ve böylece-Anayasa'ya uygunluk denetiminden kaçınılması yolunda bir eğilimi teşvik etmesi her zaman için olasılık içindedir. Anayasalda bu nitelikte bir gediğin bulunabileceğini düşünmek ise, Anayasa Koyucunun ereğine aykırı tutum olur.

Yukarıdan beri açıklanan nedenlerle dâva konusuna üç kararın içtüzük düzenlemesi niteliğinde bulunduğuna; Anayasa Mahkemesi Türkiye Büyük Millet Meclisi içtüzüklerinin Anayasa'ya uygunluğunun denetlenmesinde de görevli ve yetkili olduğundan ve dosyanın eksikliği kalmadığından Anayasa'nın 147., 149. ve 150. ve 44 sayılı Kanunun 21., 22., 25. ve 26. maddelerine uygun olduğuna görülen işin esasının incelenmesine 24/12/1970 gününde oybirliğiyle karar verilmiştir.

IV- Esasın incelenmesi :

Dâvanın esasına ilişkin rapor, dâva dilekçesi, Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülen İçtüzük hükmü niteliğindeki Millet Meclisi ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı kararları; bu kararlara ilişkin Tutanak Dergileri; davacının dâvasına dayanak yaptığı Anayasa maddeleri ve

Esas Sayısı:1970/57
Karar Sayısı:1971/33

bunlarla ilgili gerekçeler ve başka yasama belgeleri, konu ile ilişkisi bulunan öteki metinler okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Dâvanın açılmasından sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısında ve Millet Meclisinde, iptali istenen içtüzük düzenlemesi niteliğindeki kararlarla aynı konuda yeni kararlar alındığı anlaşıldığından işin önce dâva konusu kararların yürürlükte bulunup bulunmadığı ye elde karara bağlanacak bir dâva kalıp kalmadığı yönlerinden incelenmesi gerekecektir.

a) Millet Meclisi Tutanak Dergisinin (Dönem 3, cilt 10. toplantı 2) 22/1/1971 günündeki 40. Birleşime ilişkin bölümünün 199-219. sayfalarında yer alan görüşmelerden anlaşılacağı üzere Demokratik Parti grubunun kurulmuş olması nedeniyle siyasi partilerin başkanlık divanı ile komisyonlardaki temsil oranlarının saptanması yeniden ele alınmış, "Başkanlık Divanı Üye sayısının 1 başkan, 4 başkanvekili, 3 İdareci üye, 7 kâtip üye olmak üzere 15 e çıkarılması ve 4. başkan vekilliğinin Demokratik Partiye verilmesi" ve "Meclis Başkanı dışında Başkanlık Divanı üyeliklerinin Adalet Partisine 2 başkan vekilliği, 1 idareci üyelik, 4 kâtiplik, Cumhuriyet Halk Partisine 1 başkan vekilliği, 1 idareci üyelik, 3 kâtiplik, Demokratik Partiye 1 başkan vekilliği ve Güven Partisine 1 idareci üyelik verilmek üzere parti grupları arasında bölüştürülmesi" yolundaki iki önerge, (Aynı Tutanak Dergisi - Sayfa 217) oya konularak kabul edilmiştir. (Aynı Tutanak Dergisi, sayfa 218) oran hesapları yapılırken Millet Meclisinin dâva konusu 13/7/1970 günlü kararında yer alan ilkenin korunduğu yani oranların saptanması da bağımsızların hesaba katılmadığı, yalnız siyasî parti gruplarının üye sayılan toplamının nazara alındığı anlaşılmaktadır. (Aynı Tutanak Dergisi : Sayfa 213)

Böylece Millet Meclisi Genel Kurulunun bir içtüzük düzenlemesi niteliğindeki 22/1/1971 günlü karar dâva konusu kararlardan 13/7/1970 ve 20/7/1970 günlü iki Millet Meclisi kararının yerine geçerek bunları 22/1/1971 gününde yani dâvanın açılmasından sonra yürürlükten kaldırmış olmaktadır.

b) T. B. M. M. Tutanak Dergisinin (Cilt 1, Toplantı 10) 6/1/1971 günündeki 2. Birleşimine ilişkin bölümünün 136-145. sayfalarında yer alan görüşmelerden anlaşılacağı üzere Demokratik Parti grubunun kurulmuş olması nedeniyle siyasî parti gruplarının Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısındaki oranlarının yeniden gözden geçirilmesi gerekli görülerek Türkiye Büyük Millet Meclisi Soruşturma Hazırlık komisyonları üye sayılarının 10 dan 14 e çıkarılması yolundaki Başkanlık sunuşu kabul edilmiştir. (Aynı Tutanak Dergisi : Sayfa 137, 144) Oran hesapları yapılırken Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısının dâva konusu 15/7/1970 ve 22/7/1970 günlü kararında yer alan ilkenin korunduğu yani oranların saptanmasında bütün üyeler toplamının değil siyasî parti grupları üye sayılan toplamının esas alındığı anlaşılmaktadır. (Aynı Tutanak Dergisi : Sayfa 137)

Böylece Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısının bir içtüzük düzenlemesi niteliğindeki 6/1/1971 günlü karar da dâva konusu kararlardan 15/7/1970 ve 22/7/1970 günlü Türkiye Büyük Millet Meclisi kararının yerine geçerek bunu 6/1/1971 gününde, yani dâvanın açılmasından sonra yürürlükten kaldırmış olmaktadır.

Bir iptal dâvasında dâva konusu edilmiş, ancak daha sonra yürürlükten kalkmış kanun ve Türkiye Büyük Millet Meclisi içtüzükleri hükümlerinin Anayasa'ya uygunluk denetiminin yapılması düşünülemez. Çünkü bilindiği gibi Anayasa Mahkemesinin iptal kararları geriye yürümez ve iptal edilen hükümleri ancak karar tarihinde ve kararda yürürlük için karar tarihinden sonraki bir gün belirlenmişse o tarihte yürürlükten kaldırır (Anayasa Madde 152). İşin incelenmesi gününde yürürlükte bulunmayan hükümlerin iptallerine ise tabiiyle olanak yoktur. Böyle olduğuna göre de bu duruma gelmiş bir dâvanın esasının incelenmesine ve karara bağlanmasına yer kalmayacağı

Esas Sayısı:1970/57
Karar Sayısı:1971/33

ortadadır. Bununla birlikte dâva konusu edilip de inceleme gününde yürürlükten kalkmış olmaları nedeniyle Anayasa'ya uygunluk denetimi yapılamayan Türkiye Büyük Millet Meclisi içtüzükleri hükümlerinin veya içtüzük düzenlemesi niteliğindeki kararların bunların uygulandığı dönemlerde çıkartılmış kanunların Anayasa'ya uygunluk denetimi yapılırken biçim yönünden Anayasa'ya aykırılık bulunup bulunmadığının araştırılması için ele alınabileceklerinin burada belirtilmesi yerinde olur.

Yukarıda bir bir açıklandığı üzere içtüzük düzenlenmesi niteliğindeki dâva konusu üç karar artık yürürlükte bulunmadığından konusu kalmayan 1970/57 esas sayılı dâvanın karara bağlanmasına yer yoktur.

Muhittin Taylan, Recai Seçkin, Kani Vrana, Muhittin Gürün, Lûtfî Ömerbaş ve Şevket Müftügil bu görüşe katılmamışlardır.

V- Sonuç :

Millet meclisinin 13/7/1970 günlü 126., 20/7/1970 günlü 131. birleşimlerinde ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısının 15///1970 günlü 18. ve 22/7/1970 günlü 19. birleşimlerinde kabul edilen ve İçtüzük düzenlenmesi niteliğinde bulunan dâva konusu üç karar dâva açıldıktan sonra Millet Meclisinin 22/1/1971 günlü 40. ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısının 6/1/1971 günlü 2. birleşimlerinde kabul edilen ve yine İçtüzük düzenlemesi niteliğinde olan iki katına yürürlükten kalktığı için konusu kalmayan dâvanın karara bağlanmasına yer olmadığına Muhittin Taylan, Recai Seçkin, Kani Vrana, Muhittin Gürün, Lûtfî Ömerbaş ve Şevket Müftügil'in karşı oylarıyla ve oyçokluğu ile 23/3/1971 gününde karar verildi.

Başkan
Hakkı Ketenoğlu

Başkanvekili
Avni Givda

Üye
Celâlettin Kuralmen

Üye
Fazıl Uluocak

Üye
Sait Koçak

Üye
Muhittin Taylan

Üye
İhsan Ecemiş

Üye
Recai Seçkin

Üye
Ahmet Akar

Üye
Halit ZARBUN

Üye
Kani Vrana

Üye
Muhittin Gürün

Üye
Lûtfî Ömerbaş

Üye
Şevket Müftügil

Üye
Ahmet H. Boyacıoğlu

KARŞIOY YAZISI

İptal dâvasına konu yapılan kararların içtüzük niteliğinde olduğunda uyuşmazlık yoktur. Çoğunluk görüşünde belirtilen esas, bu kararlardan sonra bunların yerine geçen kararlar alındığı ve iptali istenen kararlar halen geçerli bulunmadığı yönünde toplanmakta ve bu nedenle karar ittihazına yer olmadığı sonucuna varılmaktadır.

Oysa gerek önceki kararlarda ve gerek sonraki kararlarda benimsenen ilkenin sürekli bir şekilde uygulandığı gözününe alındıkta, önceki kararın sonradan kalkıp artık hüküm ifade etmek durumunda bulunmadığı kabul edilemez. Çünkü iptali istenen kararlarda; Meclis çalışmalarına siyasi parti gruplarının kuvvetleri oranında katılmasını sağlamak için her siyasi parti grubunun kendi üye sayılarının toplam rakamı esas alınmıştır. Başkanlık Divanının teşkilinde ve Türkiye Büyük Millet Meclisi soruşturma Hazırlık Komisyonlarının kurulmasında da bu kural aş tutulmuştur. Nitekim Millet Meclisinin 13/7/1970 günlü ve 126, Birleşimde aldığı karar ve yine aynı mecliste 20/7/1970 gününde, 131. Birleşimde alınan karar bu kuralı tesbit ettiği gibi Türkiye Büyük Millet Meclisinin 15/7/1970 günlü, 18. Birleşiminde görüşülüp 22/7/1970 günlü 19. Birleşiminde alınan karar bu niteliktedir. Dâva konusu olan bu kararlarda kabul edilen ilke, yani siyasi parti gruplarının kendi üye sayılarının toplam rakamının orana esas tutulması, Millet Meclisinin daha sonraki 22/1/1971 günlü 40. ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin Birleşik Toplantısının 6/1/1971 günlü 2. birleşimlerinde kabul edilen ve içtüzük düzenlenmesi niteliğinde olan kararda da aynen benimsenmiştir.

Gerçekten Millet Meclisinin 22/1/1971 günlü 40. Birleşiminde Başkanlık Divanı üyeliklerinin dağılmasında tutulacak esasın 13/7/1970 günlü Birleşimde tasvibe iktiran etmiş karara dayanması gerektiği Başkan tarafından açıklanmış ve dağıtım bu esas uyarınca yerine getirilmiştir. (Millet Meclisi Tutanak Dergisi: Dönem 3, Cilt 10, Toplantı 2, Sahife 199 ve sonra). 13/7/1970 günlü oturumda kabul olunan esas şudur : "Bu oranların tesbitinde siyasi parti gruplarının birbirine karşı kuvvet ölçüsü tayin edilmek maksadıyla siyasi parti grupları üye sayılarının toplam rakamı, oran hesabına esas tutulur." Oysa Millet Meclisinin şimdiye kadar ki uygulamalarında, boş üyelikler hariç olmak üzere. Millet Meclisi üye tamsayısının orana esas tutulacağı yolunda idi. Yeni kabul edilen esasın, şimdiye kadarki uygulama bakımından bir yenilik olduğu oturumu idare eden Başkan tarafından ifade edilmiştir. (Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 3, Cilt 8, Toplantı 1, Sahife 374). Türkiye Büyük Millet Meclisinin 6/1/1971 günlü ve 2. Birleşik toplantısında, Başkan, yeni kabul edilen oran esaslarını hatırlatmış ve soruşturma hazırlık komisyonlarının teşkili bu esaslar çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. (Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt 1, Toplantı 10, Sahife 137).

Görülüyor ki siyasi parti gruplarının kuvvet oranları hesabında, 1970 tarihine kadar olan uygulama ile 1970 tarihinden sonraki uygulamalarda değişiklik vardır ve bu değişiklik 1971 de de sürüp gitmektedir. Böylece yeni içtüzük niteliğindeki kararlarda kabul edilen ilkenin sürekli bir karakter aldığı meydandadır. Her yeni kararın eskisinin hükümden düştüğü kabul edildiği takdirde, benimsenen ve sürekli bir nitelik kazanan ;yeni ilkenin Anayasa Mahkemesi denetimi dışında bırakılma olanağı ortaya çıkar. Oysa bu ilkenin Anayasa hükümleri ile bağdaşıp bağdaşmayacağını taktir, etmek ve uygulamaya Anayasa doğrultusunda yön verilmesini sağlamak mahkememizin görev ve yetkisi içinde olan bir iştir. Dâvanın esasına girilerek karar verilecek yerde, dâva konusu kararların sonradan yürürlükten kalktığı gerekçesi ile karar verilmesine yer olmadığı sonucuna varmak doğru değildir. Çoğunluk kararına bu nedenle katılmıyoruz.

Üye
Muhittin Taylan

Üye
Kani Vrana

Üye
Muhittin Gürün

Üye
Şevket Müftüğü

KARŞIOY YAZISI

1) Anayasaya uygunluk denetiminin ereklerinden birincisi Anayasaya aykırı kuralların ayıklanması ise bu ereklerden ikincisi de Anayasa kurallarının anlamının açıklığa kavuşturularak Anayasaya aykırı İşlem yapılmasının benzer olaylarda önlenmesidir.

2) Dâva konusu kararların doğrultusunda kararlar verildiği ve böylece bunların yürürlükte bulunmalarının sağlandığı yönünde bir uyuşmazlık yoktur; zira bunlar doğrultusunda kararlar verildiği, bu kararın gerekçesinde de açıklanmıştır.

3) Anayasa Mahkemesi, vereceği kararın uygulama olanağı kalıp kalmamasıyla ilgilenemez. Dâva sırasında dâva konusu Yasanın değiştirilmiş olması olayı ile bu olay, özdeş (aynı) nitelikte değildir. Meclislerin bir yıllık yasa yapmaları ve yasayı sık sık değiştirmeleri olağan değilse de İçtüzük niteliğinde yıllık kararlar verip onu da sık sık değiştirmeleri olağandır. Yasa, genellikle yurttaşla Devlet arasındaki ilişkileri düzenleyen ve herkesi bağlayan genel kuralları kapsar; oysa içtüzük yalnızca meclislerin çalışmasını düzenler ve yalnızca meclisleri bağlar.

4) Çoğunluk kararı, Anayasaya uygunluk denetiminin erekleri ile çelişmekte, yasa ile içtüzük niteliğindeki yasama meclisi kararının değiştirilmelerinin Hukukî sonuçlarını özdeş saymakta sonraki uzatma kararlarını gözönünde tutmamakta olduğundan hukuka uygun bulunmadığı görüşümdedir.

Sonuç: Esas incelenerek sonuca göre karar verilmek gerekli iken dâvanın karara bağlanmasına yer olmadığına karar verilmiş olmasına karşıyım.

Üye
Recai Seçkin